

віри населення до економічних реформ, органів влади, фінансових установ, нерозвиненість громадських інститутів є свідченням недостатнього рівня накопичення соціального капіталу. На це також указують високі трансакційні витрати, порушення формальних і неформальних правил ведення бізнесу.

Окрему увагу в монографії приділено ролі держави в регулюванні процесів соціально-економічної динаміки. Автор наголошує, що самоусунення держави від управління інвестиційними процесами, від підтримання основних макроекономічних пропорцій (перш за все, між споживанням і накопиченням), нерозвиненість фондового ринку, низький рівень конкуренції на внутрішньому ринку призвели до формування тіньового сектора економіки, до виникнення явищ індивідуального збагачення однієї частини населення й масового зубожіння іншої, "проїдання капіталу" на шкоду реінвестуванню доходів у розширення ресурсної бази підприємницької активності.

Разом із тим, робота містить і певні дискусійні положення. Так, слід було б більше акцентувати увагу на пріоритетах не тільки регіонального розвитку України, але й виокремити соціально значущі галузі національної економіки, у яких можна сьогодні активізувати відтворення й накопичення капіталу. Такими видаються, наприклад, сільське господарство й легка промисловість, яка майже зникає в Україні й у якій значно швидше здійснюється накопичення капіталу (а відтак - накопичення найважливішого ресурсного потенціалу економічного розвитку). Та висловлене зауваження суттєво не впливає на якість роботи, у якій досліджено теоретико-методологічні та організаційно-інституційні основи забезпечення позитивної макроекономічної динаміки в сучасній трансформаційній економіці України. Основним ре-

зультатом дослідження є рекомендації щодо шляхів стимулювання спонукальних мотивів економічних суб'єктів, вибору моделі випереджального розвитку економіки.

Робота завершується логічно викладеними висновками, які підсумовують її основні результати та відповідають поставленим у рамках дослідження завданням.

Ураховуючи викладене вище, вважаємо, що монографія Л. В. Проданової "Економічне зростання й економічний розвиток: забезпечення сталості економічної системи" є оригінальним, самостійним та завершеним дослідженням, тому всі ті, на кого розраховане видання, справедливо оцінять доробок автора у вивченні процесів суспільного відтворення, накопичення капіталу й економічної динаміки. Монографія також може бути корисною для практичних робітників, які впроваджують ефективні моделі соціально-економічного розвитку на мікро- й макrorівнях та управляють цим процесом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статистичний щорічник України за 2010 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]. - К. : Державна служба статистики України, 2011. - 559 с.

А. Г. Семенов,
доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії
Донецького національного університету

О. М. Чаусовський,
доктор економічних наук,
професор кафедри економічної теорії
Донецького національного університету

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: МІХЕЄВА О. СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УСРР (1921-1928 РР.) : ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ : [МОНОГРАФІЯ] / ОКСАНА МІХЕЄВА. - ДОНЕЦЬК : СХІДНИЙ ВИДАВНИЧИЙ ДІМ, 2011. - 454 С.

Сучасна українська історична наука перебуває у стані пошуку нових методологічних підходів, дослідницьких парадигм, адекватних методів пізнання історичної дійсності тощо. Значної ревізії зазнає радянська історична спадщина, у межах якої в цілому не заперечується високий фаховий рівень, наукова культура радянських істориків, однак наголошується на певній тематичній та змістовній обмеженості історичних досліджень через необхідність дотримання тогочасними авторами ідеологічних настанов. За таких умов особливого значення набуває усвідомлення тяглості історичних традицій в нашій країні, що дозволяє глибше зрозуміти сучасний стан української історичної науки, оцінити вплив на неї, з одного боку, радянської спадщини, а з другого, світових досягнень у сфері історичного знання.

У сучасній історичній науці спостерігається так званий "культурний" поворот, що передбачає перенесення уваги з мегаструктур та значних, домінуючих соціальних груп (переважно класів) до вивчен-

ня малих соціальних груп та індивідів, їх способу життя, повсякденних практик, стратегій виживання чи опору тощо. А під культурою розуміється не набір творчих досягнень та творів мистецтва, а спосіб буття соціуму, соціальних груп чи індивідів. Сучасна гуманітаристика дедалі більше усвідомлює те, що на життя соціуму в значно більшій мірі впливає навіть не сам факт, а його сприйняття пересічною людиною. Наприклад, факт наявності в країні закону не обов'язково доводить те, що його дотримуються пересічні громадяни. Відповідно, перенесення фокусу уваги з факту наявності закону на моделі повсякденної поведінки людей у зв'язку із цим законом дозволяє з більшою точністю реконструювати життя суспільства у певний відтинок часу. Таке знання виявляється кориснішим і у практичному сенсі - в історичному процесі з'являється пересічна людина, а у історії - читач.

У цьому контексті хотілося б звернути увагу на дослідження Оксани Міхеєвої "Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921-

№ 1 (115) січень-лютий 2012 р.

1928 рр.) : історичні аспекти". У фокусі дослідження опинився один з періодів радянської історії - період нової економічної політики. Розгляд життя суспільства означеного часу крізь призму діяльності різних елементів радянської правоохоронної системи та методологічно нове прочитання даної проблематики дозволило авторці розширити вивчення історії не-півського суспільства в УСРР за рахунок дослідження соціальних стратегій (виживання, адаптації, опору, співпраці тощо) окремих соціальних верств, що до останнього часу залишалися поза межами офіційної історії.

Те, що тематика, пов'язана із протиправними діями населення радянської держави, тривалий час перебувала на маргінесі радянського історичного наукового знання, одразу впадає в око у поданому авторкою історіографічному огляді. Після дослідницького буму стосовно вивчення злочинця, злочинності та правоохоронних заходів, що спостерігався у 1920-ті рр. та був продовженням дореволюційного процесу активізації наукової уваги до означених проблем, на дослідників чекало засекречення моральної статистики вже наприкінці 1920-х рр., а сама тематика опинилася закутою у жорсткі ідеологічні рамки, що унеможливлювали ситуацію визнання та вивчення вад радянської системи, однією з яких і була злочинність. В силу цього ускладнювалося дослідження правоохоронної системи радянських часів, яка не мала права на статистичне підтвердження результативності та успішності власної роботи.

Однак навіть після значної лібералізації історичного процесу за умов перебудови, означена тематика за інерцією зберігає свій статус малодослідженої, і, попри потенціал щодо реконструкції буття соціуму, зокрема часів нової економічної політики, переважно залишається у фокусі досліджень вчених, чия професійна кар'єра пов'язана із правоохоронною системою. У такій ситуації можна знайти як позитивні, так і негативні моменти. Те, що за означену тематику беруться фахівці від правоохоронної системи, які добре знають внутрішні механізми її функціонування та тонкощі роботи, дозволяє кваліфіковано оцінити виявлені факти та процеси. Однак з іншого боку, такі дослідження часто грішать розглядом правоохоронної системи з позицій її самоцінності, що відсторонює та певною мірою протиставляє її суспільству та обмежує зроблені висновки.

Авторці рецензованої монографії вдалося подолати цю проблему - правоохоронна система УСРР часів непу розглядається як складова державно-управлінської системи Країни Рад в цілому та УСРР зокрема, а її працівники - як представники тогочасного суспільства. Останнє, до речі, дозволило неупереджено та об'єктивно підійти до висвітлення такої болючої для правоохоронних органів проблеми, як посадова злочинність.

В цілому у фокусі уваги дослідження опинилися судова система УСРР, адвокатура та прокуратура, поєднані під керівництвом НКЮ, міліція та кримінальний розшук, керовані НКВС УСРР, а також пенітенціарна система, що контролювалася те регулювалася цими обома народними комісаріатами. Розглянуті в комплексі та у контексті буття суспільства часів непу, ці елементи правоохоронної системи надають картину нелегкого та проблемного перерозподілу функцій, пошуку оптимальної організаційної моделі правоохоронної діяльності за умов формування нової моделі суспільної безпеки.

Цілоком доречним в даній монографії є і деталізований розгляд криміногенної ситуації в радянській Україні 1920-х рр., без усвідомлення нюансів якого неможливо в повній мірі надати оцінку застосовуваним на той час методам боротьби та оцінити результативність роботи правоохоронних органів. Надана авторкою загальна соціально-демографічна характеристика злочинного світу дозволила співвіднести між собою тогочасні ідеологічні настанови та реальну практику боротьби зі злочинністю та показати перехід від класової за своєю сутністю каральної політики до втра-ти чітких соціальних параметрів злочинця, якій з другої половини 1920-х рр. розглядався вже не як представник "дружнього" (пролетаріат, найбільше селянство тощо) чи "ворожого класу" (буржуазія), а як потенційний супротивник нового ладу, що міг бути вихідцем з будь-якої соціальної верстви.

Чимало уваги приділено в роботі активному впливу партійних та державно-управлінських органів на процес формування кадрового складу правоохоронних органів. Домінація таких критеріїв відбору, як партійність та пролетарське походження, з одного боку, позначалася на загальному рівні працівників, а з іншого, призводила до прояву адаптаційних стратегій у тих, хто бажав працювати в радянських установах, у вигляді конструювання персональних біографій, факти з яких "підтягувалися" до бажаних показників.

Особливої уваги заслуговують розділи монографії, у яких розглядається пенітенціарна система та її роль у загальній схемі боротьби зі злочинністю, а також різноманітні форми залучення населення до здійснення правоохоронної функції. Переважно йдеться про активну громадську діяльність щодо контролю за умовами утримання ув'язнених, культурно-масову роботу в місцях позбавлення волі, заходи для соціальної реабілітації колишніх в'язнів тощо. Чималу роль у сенсі правоохоронної діяльності виконували і демонстративні публічні заходи - суди, "чистки" міліції, організація тематичних тижнів (наприклад, "Тиждень радянського права"), лекції та виступи на зборах представників правоохоронних структур, популяризація правоохоронних заходів засобами масової інформації тощо. Погляд на означену тематику з цієї точки зору дозволив показати, в який спосіб відбувалася легітимізація нових правоохоронних заходів та закріплення у суспільній свідомості нових норм та цінностей.

У цілому авторці вдалося здійснити комплексне дослідження системи правоохоронних органів УСРР часів непу. Сформульовані нею проблеми та пропозиції щодо можливого їх розгляду можуть отримати подальший розвиток у наступних наукових дослідженнях з означеної тематики, зокрема до уваги у межах окремих досліджень могли б бути взяті пенітенціарна ідеологія та практика радянської держави з урахуванням її соціальних наслідків у вигляді "призонізації" суспільства, діяльність громадських організацій та їх роль у закріпленні нових цінностей, норм та моделей поведінки тощо. Завдяки цьому у історію могла б повернутися значна частина суспільного буття радянської України 1920-х рр., що й досі залишається недостатньо вивченою.

М. Є. Безпалов,
доктор історичних наук,
професор, кафедра історії слов'ян
Донецького національного університету